Др Драган Вујисић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 364.46:37
DOI: 10.46793/XXIv-13.347V

НЕПРОФИТНА ОБРАЗОВНА УСТАНОВА КАО ПРУЖАЛАЦ УСЛУГЕ – ПРАКСА СУДА ПРАВДЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ –*

Резиме

Да ли делује непрофитна образовна установа као „продавац робе или пружалац услуге" у смислу Директиве 93/13/ЕЕЗ када својим студентима нуди кредит у облику плана бескаматне отплате у ратама, омогућавајући им да плате своје школарине и трошак студијских путовања? Даље, да ли мора национални суд по службеној дужности испитати да ли улази уговор у подручје примене те директиве у околностима у којима дотични студент није активно учествовао у каснијем поступку за повраћај неподмиреног дуга заједно с каматама и накнадом трошкова? Та су се питања појавила у спору између образовне установе и једне од њених студенткиња. Њима се Суду правде Европске уније пружа прилика да додатно одреди подручје примене Директиве 93/13 и овласти и обавеже националне судове на основи те директиве.

Кључне речи: *непрофитна образовна установа, продавац робе или пружалац услуге, Директива о непоштеним условима у потрошачким уговорима, Суд правде Европске уније.*

1. Уводне напомене

S. Kuijpers била је студенткиња *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW*, образовне установе са седиштем у Антверпену у Белгији *(:KdG)*. Дана 3. фебруара 2014. године *S. Kuijpers* била је дужна *KdG*-у платити укупан износ од 1546 евра који представља њену школарину за академске године 2012/13. и 2013/14. и њене трошкове за студијско путовање.

Будући да *S. Kuijpers* свој дуг није могла платити одједном, она и *KdG studievoorzieningsdienst* (*KdG*-ова служба подршке студирању: *KdG Stuvo*)

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2022. годину који се финансира из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

закључили су писани уговор о плаћању према плану бескаматне отплате у ратама. У складу с тим уговором, *KdG Stuvo* требао је *S. Kuijpers* предујмити износ који јој је био потребан за плаћање њеног дуга *KdG*-у, а она је *KdG Stuvo* била обавезна месечно плаћати износ од 200 евра током седам месеци почевши од 25. фебруара 2014. Такође је било предвиђено да се преостали дуг, односно износ од 146 евра (задња рата), плати 25. септембра 2014. У уговору је била садржана и одредба примењива у случају неплаћања, која је гласила: „Ако износ зајма не буде правовремено отплаћен, у целости или делимично, камата од 10 % годишње плаћа се аутоматски и без опомене и обрачунава се на неподмирени дуг од следећег дана од дана доспећа у случају да дуг не буде намирен. У том се случају такође плаћа накнада за покривање трошкова наплате дуга, која се овим уговором одређује у износу од 10 % неподмиреног дуга, а најмање 100 евра."

Упркос пријема опомене *KdG Stuvo*, *S. Kuijpers* није испунила своју обавезу плаћања. Дана 27. новембра 2015. *KdG* је поднео тужбу против *S. Kuijpers* пред *Vredegerechtom te Antwerpen* (суд у Антверпену, Белгија) како би јој наложило да му плати износ дуговане главнице од 1546 евра, припадајуће затезне камате по стопи од 10 % рачунајући од 25. фебруара 2014, односно 269,81 евра, и накнаду за покривање трошкова наплате дуга у износу од 154,60 евра. Привременом одлуком од 4. фебруара 2016. суд је прихватио *KdG*-ов захтев у погледу износа дуговане главнице од 1546 евра. У погледу камата и накнаде за покривање трошкова наплате дуга суд је наложио поновно отварање главне расправе и позвао *KdG* да поднесе изјаву о могућем покретању претходног поступка пред судом. S. *Kuijpers* није приступила главној расправи и није била заступана пред судом.

Суд је на основу чл. 806. Законика о судовима Белгије дужан прихватити *KdG*-ов захтев с обзиром на то да *S. Kuijpers* није приступила главној расправи.[1] Тиме се поставља као прво питање да ли може национални суд у оквиру поступка доношења пресуде због изостанка испитати по службеној дужности да ли улази предметни уговор у подручје примене националног прописа којим се имплементира Директива 93/13.[2] Наиме, није сигурно да ли је у Белгији пропис о непоштеним одредбама део јавног поретка. Стога суд се двоуми о усклађености националних правила с Директивом 93/13, с обзиром на то да им је противно такво испитивање. Као друго, да ли улази уговор закључен између *KdG*-а и *S. Kuijpers* у подручје примене националног прописа о непоштеним одредбама. У вези с тим суд се двоуми о усклађености националног прописа с Директивом 93/13 јер се законом подручје примене директиве не утврђује с

[1] Чл. 806. Gerechtelijk Wetboeka (Законик о судовима): „У пресуди због изостанка суд ће прихватити тужбене захтеве односно разлоге одбране присутне странке, осим у мери у којој би судски поступак или захтеви или разлози могли бити супротни јавном поретку ".

[2] Councila Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts.

обзиром на уговоре закључене између потрошача и „продавца робе или пружаоца услуге", него с обзиром на уговоре закључене између потрошача и „предузетника". Суд се пита да ли треба образовну установу попут *KdG*-а, чије је финансирање углавном осигурано јавним средствима, сматрати „предузетником" односно „продавцем робе односно пружаоцем услуге" када студенту одобри план бескаматне отплате у ратама.

У тим околностима суд у Антверпену одлучио је прекинути поступак и упутити Суду правде Европске уније (:СПЕУ) следећа претходна питања: (1) када се пред судом покреће поступак ради извршења уговора против потрошача и када је суд на основу националних правила овлашћен испитати по службеној дужности само да ли је тужбени захтев противан правилима јавног поретка, да ли може национални суд исто тако по службеној дужности испитати и утврдити, чак и у случају изостанка, да ли је предметни уговор обухваћен подручјем примене Директиве 93/13, како је имплеметирано у белгијско право? (2) да ли се може образовна установа која потрошачу пружа субвенционисане услуге образовања у оквиру уговора о пружању услуга уз наплату школарине, увећане евентуално за износе намењене накнади трошкова образовне установе, сматрати "предузетником" у смислу права Уније? (3) да ли је уговор о пружању субвенционисаних услуга образовања закључен између потрошача и субвенционисане образовне установе обухваћен подручјем примене Директиве 93/13 и да ли треба да се у оквиру уговора о пружању услуга образовања образовна установа која потрошачима пружа субвенционисане образовне услуге сматра пружаоцем услуга у смислу Директиве 93/13 ?"

2. О претходним питањима

2.1. Прво питање

Првим питањем национални суд у основи пита да ли треба Директиву 93/13 тумачити на начин да национални суд, који доноси одлуку због изостанка и који је у складу с националним правилима овлашћен испитати по службеној дужности неусклађеност између одредбе на којој се заснива тужбени захтев и националних правила јавног поретка, може, па чак и мора, испитати по службеној дужности да ли улази уговор који садржи ту одредбу у подручје примене Директиве 93/13. То питање повезано је с чл. 806. Законика о судовима у белгијском праву којим се националном суду који доноси одлуку због изостанка налаже прихватање тужбених захтева односно разлога одбране присутне странке, осим ако су судски поступак односно ти захтеви или разлози супротни јавном поретку. Дакле, национални суд који доноси одлуку због изостанка може по службеној дужности испитати само разлоге који се односе на јавни поредак. Међутим, будући да није сигурно да ли је белгијски пропис о непоштеним одредбама део јавног поретка, национални суд се двоуми да ли

може по службеној дужности испитати, између осталог, да ли улази уговор попут предметног у подручје примјене Директиве 93/13.

Како би се одговорило на постављено питање, треба подсетити да се према устаљеној судској пракси заштитни систем који се спроводи Директивом 93/13 заснива на становишту да се потрошач налази у подређеном положају у односу на продавца робе или пружаоца услуга у погледу како преговарачке моћи тако и нивоа информираности, што је ситуација која доводи до тога да потрошач пристаје на услове које је претходно саставио продавца робе или пружаоца услуга, при чему потрошач не може утицати на њихов садржај[3]. СПЕУ је такође пресудио да се, с обзиром на такав подређени положај, чл. 6. ставом 1. Директиве прописује да непоштене одредбе нису обавезујуће за потрошаче.[4] Као што то произлази из судске праксе, ради се о одредби с обавезујућим дејством којој је циљ формалну равнотежу коју уговор успоставља између права и обавеза сауговарача заменити стварном равнотежом која ће између њих поновно успоставити равноправност.[5] Ради осигурања заштите прописане директивом, СПЕУ је нагласио да се неравноправност између потрошача и продавца робе или пружаоца услуга може исправити само позитивном интервенцијом независном од самих уговорним странкама.[6] СПЕУ је с обзиром на та разматрања пресудио да је национални суд у оквиру својих дужности на основу одредаба Директиве 93/13 дужан испитати по службеној дужности непоштеност уговорне одредбе и на тај начин надоместити постојећу

[3] Види, пресуду од 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, тач. 46: "систем заштите уведен Директивом 93/13 заснован је на идеји да је потрошач у слабој позицији у односу на продавца или даваоца услуге, у погледу његове преговарачке моћи и његовог нивоа знања. Ово доводи до тога да потрошач пристаје на услове које је унапред саставио продавац или давалац услуге и да не може да утиче на садржај тих услова".

[4] Чл. 6. ст. 1. Директиве 90/13: „Државе чланице утврђују да у уговору који је продавац робе или пружалац услуге закључио с потрошачем према националном праву непоштене одредбе нису обавезујуће за потрошача, а да уговор у тим условима и даље обавезује странке ако је у стању наставити важити и без тих непоштених одредаба."

[5] Види, пресуду од 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, тач. 47: "Суд правде је такође сматрао да, због слабије позиције потрошача, чл. 6(1) Директиве предвиђа да непоштени услови нису обавезујући за потрошача. Као што је очигледно из судске праксе, то је обавезна одредба која има за циљ да замени формалну равнотежу коју уговор успоставља између права и обавеза страна ефективном равнотежом која поново успоставља једнакост међу њима".

[6] Види, пресуду од 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, тач. 48: "да би се гарантовала заштита предвиђена Директивом, неравнотежа која постоји између потрошача и продавца или пружаоца услуге може се исправити само позитивном радњом која није повезана са стварном радњом уговорних страна".

неравнотежу између потрошача и трговца.[7] Међутим, та обавеза националног суда подразумева и обавезу испитивања да ли улази уговор који садржи одредбу на којој се заснива захтев у подручје примене директиве. Наиме, испитивање по службеној дужности непоштености одредаба предметног уговора нужно подразумева претходно судско испитивање да ли улази тај уговор у подручје примене Директиве.[8] Те се обавезе националног суда морају сматрати нужним за осигурање делотворне заштите потрошача, како је то зајамчено Директивом 93/13, посебно имајући у виду незанемариву опасност да потрошач не познаје своја права односно да се сусреће с потешкоћама у њиховом остваривању.[9] Дакле, заштита која се Директивом 93/13 пружа потрошачима обухвата случајеве у којима потрошач, који је с продавцем робе или пружаоцем услуга закључио уговор који садржи непоштену одредбу, пропусти навести, с једне стране, чињеницу да тај уговор улази у подручје примене те директиве и, с друге стране, непоштеност предметне одредбе, било да не познаје своја права било да је одвраћен од њихових остваривања због повезаних трошкова судског поступка.[10]

Кад је реч о спровођењу обавеза националног суда који доноси одлуку због изостанка, треба подсетити да с обзиром на то да у том подручју не постоји правни пропис Уније, уређење осигурања заштите права појединца на основу права Уније улази у национални правни поредак држава чланица на основу њихове аутономије. Међутим, то уређење не сме бити неповољније од уређења

---

[7] Види, пресуду од 26. 10. 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, тач. 38: "природа и значај јавног интереса који лежи у основи заштите коју Директива 93/13 даје потрошачима, од националног суда захтева да на сопствену иницијативу процени да ли је уговорна одредба непоштена, надокнађујући на тај начин неравнотежу која постоји између потрошача и продавца или пружаоца услуге".

[8] Види, пресуду од 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, СПЕУ је у тач. 49. до 52. изричито разликовао оцену да ли је уговор обухваћен подручјем примене Директиве 93/13 (први стадијум) од оцене поштености његових одредби (други стадијум расуђивања).

[9] Види, пресуду од 26. 10. 2006., Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, тач. 28: "овлашћење националног суда неопходно је како би се осигурало да потрошач ужива ефикасну заштиту, посебно с обзиром на стварни ризик да он није свестан својих права или да наиђе на потешкоће у њиховом спровођењу".

[10] Види, пресуду од 26. 10. 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, тач. 29: "Заштита коју Директива 93/13 даје потрошачима проширује се на случајеве у којима потрошач који је са продавцем или даваоцем услуга закључио уговор који садржи непоштену одредбу не укаже на непоштену природу услова, било зато што није свестан својих права или зато што је одвраћан од њиховог спровођења због трошкова које би судски поступак подразумевао". Што се тиче овог поступка, ако је *S. Kuijpers* имала финансијске тешкоће с плаћањем месечне рате од 200 евра према плану склопљеном с *KDG Stuvom*, можда је зазирала од ангажовања адвоката како би јој помогао у предстојећем судском поступку.

сличних ситуација подвргнутих националном праву (начело еквивалентности) нити обликовано на начин да учини практично немогућим или претерано отежаним остваривање права додељених потрошачима правним поретком Уније (начело делотворности).[11] Што се тиче начела еквивалентности на које имплицитно упућује прво претходно питање и о којем је у овом случају једино реч, треба нагласити да је чл. 6. ст. 1. Директиве 93/13 одредба с обавезујућим дејством.[12] Осим тога, СПЕУ је сматрао да се, с обзиром на природу и важност јавног интереса на којем се заснива заштита која се потрошачима обезбеђује Директивом 93/13, њен чл. 6. треба сматрати правним правилом еквивалентним националним правилима која унутар националног правног поретка имају статус правних правила јавног поретка. Треба сматрати да та квалификација обухвата све одредбе Директиве које су неопходне за остварење циља задатог чл. 6. Директиве..[13] Из тога произлази да када је према националним правилима

[11] Види, пресуду од 30. 05. 2013, Asbeek Brusse и de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, тач. 42: "у недостатку законодавства Европске уније, правила која регулишу жалбене поступке којима се настоји заштитити права која појединци изводе из права Европске уније падају на унутрашњи правни поредак држава чланица на основу принципа процесне аутономије тих држава чланица. Међутим, та правила не смеју бити неповољнија од правила која регулишу сличне домаће поступке (принцип еквивалентности) и не смеју бити обликована на начин да онемогућавају или претерано отежавају остваривање права која су додељена правом Европске уније (принцип делотворности)".
Према мишљењу независне адвокатице Eleanor Sharpston од 30. 11. 2017, у предмету C-147/16, тач. 33:(i). начело делотворности не захтева од националног правосудног система да интервенише када ниједна уговорна страна није покренула поступак пред националним судовима; (ii) када је поступак покренут, ти судови морају по службеној дужности у свим случајевима и независно од правила свог националног права испитати да ли је уговор обухваћен подручјем примене Директиве 93/13; (iii) ако је одговор потврдан, они морају, такође по службеној дужности, испитати поштеност одредаба тог уговора; (iv). когентна природа правила која су утврђена Директивом 93/13 значи да се морају примењивати независно од статуса који је националним правним поретком додељен националним правилима о њиховој имплементацији и независно од процесноправних радњи или тврдњи странака. Чињеница да потрошач није био странка која је покренула поступак, да није приступио расправи или да се није позвао на Директиву 93/13 не може изменити тај закључак (тач. 34).
[12] Види, пресуду од 30. 05.2013, Asbeek Brusse и de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, тач.43: "што се тиче принципа еквиваленције, члан 6(1) Директиве је обавезујућа одредба. Надаље, према судској пракси Суда, та директива у целини представља меру која је од суштинског значаја за остваривање задатака повезаних Европском унијом и, посебно, за европско подизање живота у европској заједници".
[13] Види, пресуду од 30. 05. 2013, Asbeek Brusse и de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, тач. 44: "Суд је, надаље, закључио да, с обзиром на природу и важност јавног интереса који лежи у основи заштите коју Директива даје

национални суд надлежан испитати по службеној дужности (не)усклађеност захтева с националним правилима јавног поретка, што је према наводима из захтева за претходну одлуку у белгијском правосудном систему случај када суд доноси одлуку због изостанка, он такође мора извршити ту надлежност ради испитивања по службеној дужности да ли улази, с обзиром на критерије из Директиве 93/13, спорна одредба на којој се заснива тај захтев и уговор у којем је она садржана у подручје примене Директиве 93/13 и, зависно од случаја, непоштеност те одредбе.[14]

2.2. Друго и треће питање

Другим и трећим питањем национални суд пита, с једне стране, да ли се образовна установа, попут *KdG*-а, која потрошачу пружа субвенционисане услуге образовања за које наплаћује само школарину евентуално увећану за износе намењене накнади трошкова образовне установе, сматра предузетником у смислу права Уније. С друге стране, национални суд пита да ли је уговор о пружању услуга образовања, који је закључен између потрошача и образовне установе, обухваћен Директивом 93/13 и треба ли се у оквиру тог уговора та установа сматрати „продавцем робе или пружаоцем услуге" у смислу Директиве 93/13.

Уводно треба подсетити да се Директива 93/13, у складу са својим чл. 1. примењује на уговоре закључене између „продавца робе или пружаоца услуге" и потрошача. Белгијски законодавац је у чл. *VI.83* Трговачког законика употребио појам „предузетник" како би у национални правни поредак пренео појам „продавац робе или пружалац услуге" из чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13.[15] Складно устаљеној судској пракси СПЕУ, национални судови приликом примене националног права дужни су, колико је то могуће, тумачити га у складу с текстом и циљем Директиве 93/13 како би се постигао њоме задати

потрошачима, њен члан 6. мора се сматрати одредбом једнаког статуса националним прописима који су рангирани у домаћи правни систем, као правила јавног поретка. Мора се сматрати да се та класификација протеже на све одредбе Директиве које су битне за постизање циља коме тежи чл. 6. Директиве".

[14] Види, пресуду од 30. 05. 2013, Asbeek Brusse и de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, тач. 45: "када национални суд има овлашћење, према националним правилима, да на сопствену иницијативу испита ваљаност правне одредбе у светлу националних правила јавног поретка, он такође мора да користи то овлашћење у сврху процене по сопственом нахођењу, у светлу критеријума постављених у директиви, да ли је уговорни услов који спада у делокруг те директиве неправедан".

[15] Чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13: ‚продавац робе или пружалац услуге' значи свако физичко или правно лице које у уговорима обухваћеним овом Директивом делује у сврхе које се односе на његову трговину, пословање или професију, без обзира на то да ли је у јавном или приватном власништву."

резултат и поступило у складу с трећим ставом чл. 288. *UFEU*-а. Та обавеза усклађеног тумачења националног права својствена је систему *UFEU*-а јер омогућује националним судовима да у оквиру својих надлежности осигурају потпуну остваривост и ефикасност права Уније приликом решавања спорова који се пред њима воде.[16] Из тога произлази да национални суд појам „предузетник", како се употребљава у белгијском праву, треба да тумачи усклађено с појмом „продавац робе или пружалац услуге" у смислу Директиве 93/13 и, посебно, дефиницијом у њеном чл. 2. тач. (ц).[17]

[16] Види, пресуду од 21. 04. 2016, Radlinger и Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, тач. 79: "национални судови приликом примене унутарашњег права дужни су, колико је то могуће, тумачити га у складу с текстом и циљем како би се постигао њоме предвиђен резултат и поступило у складу с трећим ставом чл. 288. UFEU-а. Наиме, та обавеза усклађеног тумачења националног права инхерентна је систему UFEU-у јер омогућује националним судовима да осигурају, у оквиру својих надлежности, потпуну ефикасност права Уније приликом решавања спорова који се пред њима воде".

[17] Употреба појма „предузетник" у тексту другог питања чини се необичном у контексту заштите потрошача. Претпостављам да се може објаснити текстом одредаба националног права. Као што то белгијска влада објашњава, појам „предузетник", употребљен је у белгијском законодавству како би се у национални правни поредак пренео појам „продавац робе или пружалац услуге" из чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13. Чини се вероватним да је то навело национални суд да упита може ли се слободна образовна установа која пружа субвенционисане услуге образовања, као што је то KdG у овом случају, сматрати „предузетником" у смислу права Уније. Међутим, из захтева за уједначену примену права Уније произлази да, ако нека одредба тог права не упућује на право држава чланица у погледу одређеног појма, он треба у целој Унији имати аутономно и уједначено тумачење, које треба дати узимајући у обзир контекст одредбе и циљ предметног прописа. Наиме, Директива 93/13 дефинише појам „продавац робе или пружалац услуге" без упућивања на национално право. Из тога, дакле, произлази да тај појам у сврху примене наведене директиве треба сматрати аутономним појмом права Уније који се мора уједначено тумачити на целом њеном подручју. Значење појма „продавац робе или пружалац услуге" не може стога зависити од начина који национално законодавство одабере за преношење тог појма у национално право. Независно од тога употребљава ли национално законодавство којим се имплементира Директива појмове „продавац робе или пружалац услуге", „предузеће", „трговац", „предузетник" или „професионалац", треба га уједначено тумачити у складу с дефиницијом утврђеном у чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13. Стога овде није битно шта појам „предузетник" значи у контексту белгијског закона или како се тумачи у судској пракси у вези с пружањем услуга. Битна је околност улази ли уговор закључен између потрошача и субјекта као што је KdG-у подручје примене Директиве 93/13. Види, Мишљење независне адвокатице Eleanor Sharpston од 30. 11. 2017, у предмету C-147/16, тач. 39-43.

У том смислу друго и треће питање, треба схватити на начин да национални суд пита да ли се образовна установа, која је с једном од својих студенткиња уговорила помоћ у плаћању износа који је она дуговала за школарину и трошкове повезане са студијским путовањем, сматра у оквиру тог уговора „продавцем робе односно пружаоцем услуге" у смислу чл. 2. тачке (ц) Директиве 93/13, па да је стога предметни уговор обухваћен подручем примене ове директиве.

Треба подсетити да се Директива 93/13, као што произлази из чл. 1. ст. 1. и чл. 3, примењује на одредбе уговора који се закључују између продавца робе или пружаоца услуге и потрошача о којима се нису водили појединачни преговори.[18] У складу с чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13, појам „продавац робе или пружалац услуге" означава свако физичко или правно лице које у уговорима обухваћенима овом директивом делује у сврхе које се односе на његову трговину, пословање или професију, без обзира на то да ли је у јавном или приватном власништву. Из самог текста те одредбе произлази да је законодавац Уније намеравао широко тумачити појам „продавац робе или пружалац услуге". Наиме, као прво, употреба израза „свако" у наведеној одредби упућује на то да се свако физичко или правно лице мора сматрати „продавцем робе или пружаоцем услуге" у смислу Директиве 93/13 ако делује у сврхе које се односе на његову трговину, пословање или професију. Као друго, та се одредба односи на сваку трговину, пословање или професију, „без обзира да ли је у јавном или приватном власништву".[19] Из тога следи да се чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13 из њеног подручја примене не искључују ни тела

[18] Чл. 1. ст. 1. Директиве 90/13: „Сврха ове Директиве је ускладити законе и друге прописе држава чланица који се односе на непоштене одредбе у уговорима који се закључују између продаваца робе или пружалаца услуга и потрошача". Директива 90/13, чл. 3. (ст. 1): Уговорна одредба о којој се нису водили појединачни преговори сматра се непоштеном ако у супротности с условима о доброј вери, на штету потрошача проузрокује знатнију неравнотежу у правима и обавезама странака, произашлих из уговора. (ст. 2. тач. 1) Увек се сматра да се о некој одредби није појединачно преговарало ако је она састављена унапред па потрошач није могао утицати на њен садржај, посебно у контексту унапред формулисаног стандардног уговора. (тач. 2) Чињеница да се о одређеним аспектима неке одредбе или о некој одређеној одредби преговарало не искључује примену овог члана на остатак уговора ако општа оцена уговора указује на то да се ипак ради о унапред формулисаном стандардном уговору. (тач. 3) Кад год продавац робе или пружалац услуга изјави да се о некој стандардној одредби појединачно преговарало, терет доказа је на њему".

[19] Види, аналогијом, пресуду од 15. 01. 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, тач. 25: "такво утврђење не може довести у питање јавни карактер адвокатског позива, с обзиром на то да се чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13 односи на сваку професионалну делатност, била она јавна или приватна и да се, као што то стоји у њеној уводној изјави 14., та директива примењује и на професионалне делатности јавног карактера".

која обављају делатност од општег интереса ни она која имају статус јавноправних тела.[20] Уз то, с обзиром на то да се јавне услуге и делатности од општег интереса често обављају на непрофитној основи, чињеница да је организација профитне или непрофитне природе небитна је за дефиницију „продавца робе или пружаоца услуге".[21] Осим тога, из текста чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13 произлази да је за квалификацију лица као „продавца робе или пружаоца услуге" нужно да оно делује у сврхе „које се односе на његову трговину, пословање или професију ". У чл. 2. тач. (б) прописује се да појам „потрошач" означава свако физичко лице које у уговорима обухваћеним директивом наступа за потребе изван оквира своје трговине, пословања или професије.

Сходно томе, Директива 93/13 одређује уговоре на које се примењује упућивањем на својство уговорних странака, и зависно од тога делују ли оне у сврхе које се односе на њихову трговину, пословање или професију.[22] Тај критеријум одговара идеји на којој, као што је већ наведено, почива заштитни систем који се спроводи Директивом 93/13, а то је да се потрошач налази у подређеном положају у односу на продавца робе или пружаоца услуге у погледу како преговарачке моћи тако и нивоа информираности, што је ситуација која доводи до тога да потрошач пристаје на услове које је претходно саставио продавац робе или пружалац услуге, при чему потрошач не може утицати на њихов садржај.[23] Из тога произлази да је појам „продавац робе или пружалац услуге" у смислу чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13 функционални појам који подразумева испитивање да ли улази уговорни однос у оквир активности које лице професионално обавља.

---

[20] Види, аналогијом, пресуду од 3. 10. 2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, тач. 32: "у том смислу, од самог почетка јасно је из чл. 2(б) Директиве о непоштеној пословној пракси да је законодавство ЕУ дало посебно широко значење термину „трговац", који се односи на „свако физичко или правно лице" које обавља добитну делатност и не искључује из свог делокруга ни органе који се баве пословима од јавног интереса, нити оне који су регулисани јавним правом".

[21] Мишљење независне адвокатице Eleanor Sharpston od 30. 11. 2017, у предмету C-147/16, тач. 57.

[22] Види пресуду од 3. 09. 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, тач. 17: "директива уговоре на које се примењује одређује зависно од својства уговорних страна, односно зависно од тога поступају ли или не у оквиру своје професионалне делатности."

[23] Види пресуду од 30. 05. 2013, Asbeek Brusse и de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, тач. 31: "тај критеријум одговара идеји на којој се заснива систем заштите имплементиран директивом, а то је да је потрошач у слабој позицији у односу на продавца или пружаоца услуге, како у погледу своје преговарачке моћи, тако и у погледу нивоа знања. Ово доводи до тога да потрошач пристане на услове које је унапред саставио продавац или пружалац услуге, а да притом не може да утиче на садржај тих услова".

У овом случају белгијска влада тврди да се *KdG*, као установа високог образовања која се углавном финансира из јавних средстава, не може сматрати „предузетником" и стога ни „продавцем робе односно пружаоцем услуге" у смислу Директиве 93/13 јер услуга образовања коју она пружа није „услуга" у смислу чл. 57. *UFEU*-а. Међутим, главни (предметни) поступак не односи се директно на образовни задатак установе *KdG*. Напротив, ради се о услузи коју та установа пружа додатно и споредно у односу на своју делатност образовања и која се односи на то да се уговором нуди план бескаматне отплате у ратама износа који дугује студенткиња. Таква услуга представља помоћ у плаћању постојећег дуга па се у суштини ради о уговору о кредиту. Стога, треба сматрати да установа *KdG*-а пружањем у оквиру уговора такве додатне и споредне услуге у односу на своју делатност образовања делује као „продавац робе или пружалац услуге" у смислу Директиве 93/13. Заштитни циљ који се настоји остварити овом директивом потврђује то тумачење. Наиме, у оквиру уговора попут овог у начелу постоји неравноправност између образовне установе и студената због асиметричности информираности и стручних знања странака. Установа располаже трајном организацијом и стручним знањима којима студент, делујући у приватне сврхе, не мора нужно располагати када је узгредно суочен с таквим уговором.

3. Пресуда

На прво постављено питање, треба одговорити да Директиву 93/13 треба тумачити на начин да национални суд, који доноси одлуку због изостанка и који је у складу с националним правилима овлашћен испитати по службеној дужности неусклађеност између одредбе на којој се заснива захтев и националних правила јавног поретка, мора испитати по службеној дужности да ли улази уговор који садржи ту одредбу у подручје примене Директиве и, зависно од случаја, могућу непоштеност наведене одредбе.

На друго и треће питање треба одговорити да чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13 треба тумачити на начин да се образовна установа, која је с једном од својих студенткиња уговорила помоћ у плаћању износа који је она дуговала за школарину и трошкове повезане са студијским путовањем, треба у оквиру тог уговора сматрати „продавцем робе или пружаоцем услуге".[24]

4. Закључак

1. Директива 93/13 дефинише уговоре на које се примењује тако што упућује на својство уговорних страна, зависно од тога да ли наступају у оквиру своје трговине, пословања или професије. Тај критериј у складу је с идејом на

[24] Пресуда суда, C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v Susan Romy Jozef Kuijpers.

којој се заснива систем заштите успостављен Директивом 93/13, односно да се потрошач у односу на продавца робе и пружаоца услуга, а везано уз питања која се односе како на могућност преговарања тако и на ниво информација, налази у подређеном положају, што доводи до приступања условима које је претходно саставио продавац односно пружалац услуге, без могућности утицаја на њихов садржај.

2. „Продавац робе или пружалац услуге" у смислу Директиве 93/13 је физичко или правно лице, јавно или приватно, независно од свог правног статуса или обележја, које: *(i).* нуди робу или услуге свих врста или описа; *(ii.)* закључује уговор с потрошачем; када је *(iii.)* тај уговор у вези с његовим професионалним делатностима. Природа (јавна или приватна), предмет (јавне или приватне услуге, услуге од општег интереса) и резултат (остваривање односно неостваривање добити) нису релевантни. Сврха уговора стога је такође небитна ако је он закључен између потрошача и продавца робе или пружаоца услуге и у оквиру је трговине, пословање или професије овог.

3. Текст Директиве 93/13 не укључује никакво ограничење природе и сврхе предметних делатности или начина на који су финансиране. Напротив, она изричито укључује јавне услуге у своје подручје примене.

4. Чињеница да физичко или правно лице пружа субвенционисане образовне услуге није препрека да се сматра „продавцем робе или пружаоцем услуге" у смислу чл. 2. тач. (ц) Директиве 93/13.

Dragan Vujisić, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac

NON-PROFIT EDUCATIONAL INSTITUTION AS A SERVICE PROVIDER - PRACTICE OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION -

Summary

Where a non-profit educational establishment offers its students credit permitting them to pay their registration fees and the cost of study trips in the form of an interest-free instalment repayment plan, does it act as a 'seller or supplier' within the meaning of Directive 93/13/EEC? Furthermore, in circumstances in which the student concerned played no active role in the subsequent proceedings to recover the outstanding debt together with interest and a costs indemnity, does a national court have the obligation to examine of

its own motion whether a contract comes within the scope of that directive? These issues have arisen in a dispute between an educational establishment and one of its students. They provide the Court with the opportunity further to define the scope of Directive 93/13 and the powers and obligations of national courts under it.

Key words: *non-profit educational institution ,seller or supplier, Directive on unfair terms in consumer contracts, Court of Justice of the European Union.*

Литература

Gerechtelijk Wetboeka (Законик о судовима Белгије)
Councila Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts.
Мишљење независне адвокатице Eleanor Sharpston od 30. 11. 2017, у предмету C-147/16
Пресуда од 17.05.2018, C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v Susan Romy Jozef Kuijpers, EU:C:2018:320
Пресуда од 9. 11. 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659
Пресуда од 26. 10. 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675
Пресуда од 30. 05. 2013, Asbeek Brusse i de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341
Пресуда од 21. 04. 2016, Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283
Пресуда од 15. 01. 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14
Пресуда од 3. 10. 2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634
Пресуда од 3. 09. 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538